

V.

KLEINE AVONTUREN.

Voor den omgang met wilde dieren bestaan er geen vaste regels en voorschriften. Er is geen taal, waarin men hen kan aanspreken, zoodat men andere middelen moet vinden om van hen te krijgen, wat men van hen verlangt. Evenmin zijn er bepaalde vervoermiddelen, in die beteekenis, dat men kan zeggen: dit hok of deze wagen is voor giraffen bestemd en die voor nijlpaarden. Het eene dier is tam en het andere wild; terwijl het eene exemplaar van dezelfde familie zich gemakkelijk aan de hand laat voortleiden, moet men het andere binden en per as vervoeren. Alles komt op de eigenaardige omstandigheden aan en is een kwestie van ervaring en inzicht. Vóór al het andere vereischt de omgang met wilde, ongetemde dieren tegenwoordigheid van geest, want al die dieren handelen niet tengevolge van overleg, maar alleen maar door impulsie, en ieder oogenblik kan een verrassing brengen. Allerlei kleinigheden, waarop een mensch in het geheel niet let, kunnen een dier verschrikken en een heillooze verwarring verwekken. De manier om op zulke momenten in te grijpen en de schuw of woest geworden beesten weder te kalmeeren, is een kwestie van inzicht op datzelfde oogenblik. Kortom, het omgaan met die dieren berust op eischen, die

telkens op nieuw door de noodzakelijkheid worden voorgeschreven.

Moet een rhinoceros, om een voorbeeld te nemen, het schip verlaten en over de brug naar de kade gaan, dan is het niet voldoende om te zeggen: „mijn waarde heer, ga uw gang maar, volg dien weg slechts”. Die taal verstaat hij niet en zelfs voor nog grootere vriendelijkheid en beleefdheid is de dikhuid ongevoelig. Als men hem een touw om den nek doet en daaraan trekt, terwijl een ander hem met een stok op zijn achterdeelen slaat, dan begrijpt hij dat evenmin. Hij is alweer niet dikhuidig genoeg om zich op zulke grofheden te laten trakteren, en zou den man met het touw waarschijnlijk tegen den grond stooten. Ook dit dier heeft echter in zijn organisme een zwak punt: de maag. Door middel daarvan kan men een soort van internationale en kosmopolitische taal spreken, die de dieren verstaan. Houdt het dier een handvol voer voor den bek en . . . ge kunt alle andere beleefdheden gerust in uw zak houden.

Die wetenschap was reeds zeer vroeg tot mij doorgedrongen maar de toepassing daarvan heeft mij eens een zeer gevaarlijk avontuur met een rhinoceros doen beleven. Het gold een van die gevallen, waar ieder middel, dat men toepast om zich begrijpelijk te maken, mislukt en alleen het geweld, de ultima ratio in den omgang met de dierenwereld, helpen kon. Het gebeurde in het jaar 1871, toen ik nog weinig ervaring bezat omtrent het reizen met rhinocerosen. William Jamrach was met verscheidene olifanten en rhinocerosen en een aantal andere dieren, die voor mij bestemd waren, uit Indië in Londen aangekomen en ik was zelf naar de hoofdstad van Engeland gegaan om de dieren in ontvangst te nemen. Daaronder

bevond zich ook een groote, bijna volwassen rhinoceros. ongeveer zeven of acht jaar oud, die in een reusachtige kooi op het dek was opgesloten. Daar deze kooi niet transportabel was, moest de een of andere wijze worden bedacht om het dier van het schip naar den wal en in den wagen te brengen, die het naar den voor hem bestemden stal zou vervoeren. Aan den tamelijk lagen wagen was een brug vastgemaakt, die men met stroo bedekt had. De groote moeilijkheid was gelegen in den nog al langen weg van het schip naar den wagen, een afstand van min of meer 500 meter. Jamrach stelde voor om het dier, dat zeer rustig was, eenyoudig aan de hand te leiden, waarop ik inging, zonder aan de groote gevaren te denken, die aan deze methode verbonden waren. Men stelle zich voor, dat een volwassen neushoorn daar in de Oost-Indische dokken woedend wordt! Ik kon echter niet anders inzien, dan dat ik hier met een buitengewoon mak dier had te doen.

De voorbereidselen waren spoedig getroffen. Onze rhinoceros kreeg een dik touw om den hals en daarenboven nog een, dat veel langer was, om een der voorpooten; ook werden er nog een aantal reservetouwen medegenomen. Daarop begon de tocht. De reeds boven beschreven internationale hoffelijkheid werd door den neushoorn verstaan. De oppassers van Jamrach voerden het dier langzaam uit de hand en terwijl zij achteruit liepen, volgde hij hen bedaard over de loopplank naar de kade. Het touw, dat om den hals was gebonden, gaf ik in handen van zes mannen en beval hun, om dat, zoodra zij bij den wagen waren gekomen, door de latten van het hek te trekken, waarmede de wagen aan den voorkant was afgesloten. Het touw, dat om den voorpoot was gebonden, nam ik zelf in de hand en liep toen welgemoed vooruit

door de uitgestrekte dokken, begeleid door een niet kleine massa toeschouwers. De rhinoceros volgde gewillig en de heele geschiedenis leek wel kinderspel te zijn, dat niet waard was, om zich er druk over te maken.

Toen wij reeds dicht bij den wagen waren gekomen, bemerkte ik, dat er een goederentrein aankwam, en tegelijkertijd beving mij ook de vrees, dat het dier op het laatste oogenblik van de snuivende, stoomende locomotief bang zou worden en er van door zou gaan. Met een vlugheid, zooals men die alleen in oogenblikken van groot gevaar kan ontwikkelen, spring ik op den wagen en trek het dier naar mij toe en steek door mijn haast ook de andere geleiders aan, en voordat de trein nog bij den wagen was, hadden wij den rhinoceros reeds volgens het opgemaakt program vastgebonden. Welk een onuitsprekelijk geluk dit was, bleek terstond. De machinist van de locomotief, die het einde van den tocht, dat veel op een vlucht had geleken, gezien had, permitteerde zich op dit oogenblik de domme aardigheid, om de stoomfluit lang en schel in werking te stellen. Door schrik en angst bevangen begon het dier te blazen en te snuiven en te schoppen en nog maar net bijtijds kon ik een der reserve-touwen om den nog vrijen voorpoot krijgen. Dat was een levensgevaarlijk werk, maar de woestheid van het dier steeg met het voortdurend gefluit en het alarm op de kade, dat daarmede gepaard ging, steeds hooger en moest een uitweg vinden. Het eerste, wat hij te pakken kreeg, was de bok van den wagen, die nog al tamelijk hoog was. Met den kop daaronder tegenaan te stooten, was het werk van een oogenblik, en die stoot was zoo geweldig, dat het ding in de lucht vloog om met een groot gekraak weer neer te vallen. Gelukkig viel het niet op of tusschen de

paarden, anders waren de gevolgen ervan niet te overzien geweest. De woedende neushoorn probeerde nu den voorkant van den wagen te verbreken, maar toen was ik er ook weder bij, sprong op den wagen en begon het dier met alle macht met een touw op zijn kop te slaan. Hij moest gevoelen, dat er een kracht was, die voor de zijne niet bang was. Ten laatste werden wij beide moede, ik even goed als mijn woeste vriend, de rhinoceros, die langzaam tot bezinning kwam en zich kalmeerde. Wij konden eindelijk wegrijden, maar stonden nog voor de vraag, hoe het uitladen af zou loopen. De stal was dicht aan de straat gelegen, zoodat wij de wagen met den achterkant voor de deur konden rijden, en zoo moest het dier om in den stal te komen over een daarvoor gemaakte brug achterwaarts den wagen verlaten. Maar achteruitloopen doen die dieren niet gemakkelijk en zoo moest er ook hier ten laatste weer geweld worden toegepast. Om iederen achterpoot werd een touw gebonden, dat door een in den muur van den stal aangebrachten ring werd getrokken en ook de touwen, die om den hals en de voorpooten gebonden waren, werden daar doorheen getrokken, zoodat wij den neushoorn tamelijk wel in onze macht hadden. Toen hij echter den wagen zou verlaten, kreeg hij opnieuw een aanval van woede, die nog vermeerderde door het lawaai, dat de toeschouwers maakten. Hij drong naar rechts en naar links tegen den wagen aan, maar wilde niet van zijn plaats. Eerst moest ik hem van voren nog met een stok bewerken en toen kregen wij hem ten laatste in den stal. Van deze manier van vervoer had ik genoeg en voor de verdere reis naar Hamburg liet ik een groot hok maken. Het avontuur liep goed af, maar indien het monster op het kritieke moment de kade was opgestormd, en ik het bij

de nadering van de locomotief niet vlug vast had kunnen maken, dan zou ik hierbij zeker van groote ongelukken en van het verlies van veel menschenlevens hebben moeten spreken.

Behalve den gewonen Indischen neushoorn en den Afrikaanschen rhinoceros, *rhinoceros bicornis*, ontving ik omstreeks 1879 ook nog een echten, Javaanschen neushoorn, *Rhinoceros sondaicus*. Verder kwamen nog enkele malen Sumatrasche, zwarte rhinocerosen in mijn bezit, met welke dieren ik echter geen geluk heb gehad, daar al de vijf exemplaren, die ik kocht, aan darmontsteking stierven. In tegenstelling met de Indische rhinocerosen, die men, nadat de ouden doodgeschoten zijn, jong vangt en met melk opvoedt, vangt men deze Sumatrasche neushoorns in kuilen. Over Singapore zijn deze dieren dikwijls naar Europa gebracht, maar zij bleven hier nooit in leven, stierven alle aan dezelfde ziekte, die ook de mijnen deed omkomen. Een andere zeldzaamheid is de *rhinoceros lasiotis*, waarvan voor ongeveer dertig jaar een exemplaar in den zoölogischen tuin te Londen kwam en daar langer dan twintig jaar heeft geleefd. De gewone Indische rhinoceros en de Afrikaansche neushoorn kunnen zeer goed tegen de gevangenschap in ons klimaat. Ik weet, dat er verscheidene van die dieren meer dan dertig jaar lang in verschillende dierentuinen hebben geleefd. Dikwijls heb ik ook gezien, dat zij hun horen afstieten, zonder daarvan eenig ander nadeel te ondervinden; de horen groeide spoedig weder aan en bereikte in den loop van één jaar een aanzienlijke grootte. Zoo lang de neushoorn nog jong is, kan men hem gemakkelijk aan den mensch wennen, want de jonge dieren, die ik vroeger uit Sudan ontving, werden eenvoudig geheel

los door de wildernis geleid. Wanneer zij in de seriba waren aangekomen, kregen zij hun eigen zwarten oppasser aan wien zij zich zoo gewenden, dat zij hem als een hond overal volgden. Drie van die jonge dieren waren er ook bij de Nubische karavaan, die ik indertijd in den dierentuin in Berlijn heb geëxposeerd; die dieren liepen vrij in den tuin rond en verschaften het publiek heel wat vermaak. Vooral amuseerden de menschen zich, wanneer de oppasser zich uit aardigheid voor de dieren verschool en deze hem dan zochten, terwijl zij hem op fluitenden toon schenen te roepen.

In den aanvang van de zeventiger jaren bracht een mijner reizigers, Cassanova, die den lezers reeds bekend is, den eersten neushoorn naar Europa. Toen ik dien in ontvangst nam, en een som van 800 Pond Sterling voor het dier betaalde, meende ik daaraan veel geld te kunnen verdienen. Maar mijn verwachting bleek spoedig te hoog gespannen te zijn geweest, want de diergaarde te Londen, waarvan ik juist gemeend had een zeer hoogen prijs te zullen kunnen bedingen, wilde niet meer dan 1000 Pond Sterling geven, waarvoor ik het dier nog gezond in den tuin moest afleveren. Ik kreeg daarenboven den prijs niet eens in zijn geheel uitbetaald, maar moest voor de helft ervan nog dieren in ruil nemen.

Overigens heeft deze neushoorn er ook wel voor gezorgd, dat ik hem niet zou vergeten. Wel had hij, daar hij nog zeer jong was, slechts een hoogte van 80 centimeter, maar op een goeden dag ontpopte hij zich aan mij als een atleet, die mij des te meer bewondering afdwong, omdat hij mij voor een strijd met hem opvorderde. Bij het transport van Triëst naar Weenen had ik mij in de bijzonder voor hem afgeschoten ruimte ingekwartierd, om

hem zelf te kunnen bewaken, daar ik in hem, zooals ik reeds te kennen gaf, een schat van buitengewone waarde meende te bezitten. Toen ik in een der hoeken zittende een weinig was ingedommeld, werd ik plotseling door een ruk wakker gemaakt en bemerkte ik, dat het dier het pand van mijn jas te pakken had en daarop heel goedmoedelijk stond te zuigen. Ik probeerde langs een zoet lijntje mijn jas weder te bevrijden, wat het kleine monster mij zeer kwalijk nam, en dat toonde door schelle fluitende geluiden uit te stooten en mij woedend aan te vallen. Ik moet eerlijk bekennen, dat ik den strijd tegen hem liever niet aanvaardde en mij, zoo vlug als ik kon, uit de voeten maakte door boven op de kisten en zakken te springen, die daar opgestapeld waren. Hierdoor rolde echter een zak van 150 pond gewicht in de afdeeling van den neushoorn, die daaraan nu zijn boosheid ging koelen door er tegen te stooten en hem als een speelbal in de hoogte te slingeren. Zooals men begrijpen kan, zocht ik spoedig een ander kwartier op, om den kleinen Afrikaanschen gast geen verdere gelegenheid te bieden ook met mij vangballetje te spelen. Op de reis naar Londen had ik nog eens gelegenheid om de woede van het dier te aanschouwen. Voor het vervoer was een extra sterk hok gemaakt, en tot Londen toe liep alles goed af, maar het overladen uit het schip op den wagen moet het dier boos hebben gemaakt, want het werd schichtig en stootte zoo woedend tegen den voorkant van zijn hok, dat de dikke planken aan splinters vlogen, alsof het een sigarenkistje was. Door terstond de geheele kooi met een zeil te omwikkelen en het dier daardoor in het donker te brengen kon ik gelukkig grootere rampen voorkomen.

De plompste van alle dikhuiden is het nijlpaard, dat

ook de dikste huid heeft. En toch heeft een mijner reizigers zoo'n dier eens in een reiskoffer over gebracht. Het klinkt wel wat als humbug en doet denken aan het verhaal van den Amerikaanschen reiziger, die met een monsterkoffer vol telegraafpalen het land rondging. Langen tijd geleden was er in een der Duitsche spotbladen ook een teekening opgenomen, waarop de phantastische kunstenaar een reiziger van Hagenbeck voorstelde, terwijl hij een bezoek bracht op het kantoor van een zoölogischen tuin. Hij heeft daar koffers en kooien en manden bij zich met leeuwen en apen en vogels; uit een der geopende koffers komt zelfs de kop van een krokodil kijken, maar inderdaad heb ik eens een nijlpaard in een koffer ontvangen. De oppasser, dien ik naar Bordeaux had gezonden, om het daar af te halen, stopte het eenvoudig in een grooten koffer en gaf dien als passagiergoed op naar Hamburg. Dat dier, een wijfje, kwam van de westkust van Afrika en woog slechts tachtig pond. Het is tegenwoordig nog in den dierentuin in Hannover.

Een nog kleiner soort, en dat zijn de kleinste, die bestaan, komt uit Liberia. Reeds meer dan veertig jaar geleden werd zoo'n jong diertje, dat nog geen dertig pond woog, over Liverpool naar Dublin gebracht, waar het echter slechts eenige weken in leven bleef. Dat was het eerste en eenige dwergnijlpaard, dat ooit naar Europa is overgebracht. De grootste nijlpaarden komen uit Oost-Afrika en uit Sudan.

Met deze dieren, die evenals hun verwanten, de rhinocerossen, een sterken aanleg hebben, om woedend te worden, moet men geen gekheid maken. Een daarvan heeft mij eens tot hardlooper gemaakt. Het was een groot, volwassen, vrouwelijk dier, dat ik ongeveer vijfentwintig jaar